

บทที่ 3

การต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน

แนวความคิดของนักคิดและนักปราชญ์ต่าง ๆ ได้มีการเผยแพร่และพัฒนาต่อมาอย่างต่อเนื่อง ประชาชนได้เรียนรู้และตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดของตนจากยุคหนึ่งสู่อีกยุคหนึ่งอย่างรวดเร็ว จอห์น ล็อก เห็นว่าถ้าผู้ปกครองประเทศชาติไม่รักษาคำมั่นสัญญาและใช้อำนาจไปในทางทำลายล้างสิทธิตามธรรมชาติของประชาชนแล้ว ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงและเพิกถอนอำนาจของผู้ปกครองนั้นได้ แนวความคิดนี้เป็นทฤษฎีว่าด้วยสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกชน ซึ่งตรงข้ามกับทฤษฎีว่าด้วยอำนาจเด็ดขาดของรัฐบาลปิตัยของโรมัน สอบส ต่อมาแนวความคิดของ จัง จากส์ รูสโซ ได้ช่วยเสริมต่อแนวความคิดของจอห์น ล็อก จนมีอิทธิพลต่อการเรียกร้องต่อสู้ของชาวอเมริกันและชาวฝรั่งเศสในเวลาต่อมา แนวความคิดนี้ได้แพร่หลายไปในบรรดานักคิด นักการเมือง และประชาชน จนเกิดการต่อต้านและต่อสู้ในการใช้อำนาจปกครองเกินขอบเขต ในที่สุดก็เกิดเหตุการณ์สำคัญที่กล่าวได้ว่าเป็นการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในเวลาต่อมา เหตุการณ์สำคัญดังกล่าวคือ

3.1 มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา

ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 13 ณ ประเทศอังกฤษ พระเจ้าจอห์น (John) กษัตริย์แห่งอังกฤษใช้อำนาจในการปกครองอย่างไม่เป็นธรรม ประชาชนได้รับความเดือดร้อนไปทั่ว ในที่สุดพวกขุนนางและนักบวชได้ลุกขึ้นต่อต้านและบังคับให้พระเจ้าจอห์นลงพระนามประกาศใช้กฎหมายฉบับหนึ่งคือ “The Great Charter” หรือ “มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา” (Magna Carta) เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1215 ซึ่งนับว่าเป็นเอกสารชิ้นแรกทางประวัติศาสตร์ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยมีบทบัญญัติรวมทั้งสิ้น 63 ข้อ (กุลพล พลวัน 2538: 30) มีสาระสำคัญคือ

- พระมหากษัตริย์จะเก็บภาษีโดยไม่ได้รับความยินยอมจากที่ประชุมของพวกนักบวชและพวกขุนนางไม่ได้
- การงดเว้นใช้หรือไม่ใช้กฎหมายบังคับแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด จะกระทำไม่ได้
- ได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในการเคลื่อนย้ายภายในประเทศ และการเดินทางออกนอกประเทศโดยเสรีด้วย

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีก คือ “The Act of Habeas Corpus” ซึ่งบัญญัติขึ้นในปี ค.ศ. 1679 (วีระ โลจายะ 2532: 31) ซึ่งมีสาระสำคัญพอสรุปได้คือ

- ถ้าบุคคลใดถูกจับกุมโดยเห็นว่าเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายผู้ถูกจับกุมหรือผู้มีส่วนได้เสียสามารถยื่นคำร้องขอโดยแสดงหลักฐานต่อศาลให้ทำการไต่สวนพิจารณาว่าการคุมขังดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ได้
- เมื่อศาลได้รับคำร้อง จะออกหมายเรียกที่มีชื่อว่า “Habeas Corpus ad Subjicidum” เพื่อเรียกผู้ที่จับกุมกักขังและผู้ที่ถูกจับกุมมาศาลเพื่อชี้แจงแสดงเหตุผลว่าการจับกุมนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ต่อมาได้มีการประกาศใช้กฎหมาย “The English Bill of Rights” เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1689 โดยได้กำหนดถึงความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีที่จะดำเนินคดีโดยไม่ชักช้า ห้ามเรียกหลักประกันในการประกันตัวมากเกินไป ห้ามลงโทษด้วยวิธีการอันโหดร้ายทารุณ นอกจากนี้ยังได้รับรองถึงสิทธิของประชาชนที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุนด้วย

3.2 การประกาศอิสรภาพของอเมริกา

มูลเหตุของการประกาศอิสรภาพของอเมริกาสืบเนื่องมาจากการปกครองประเทศอาณานิคม คือประเทศอังกฤษกับดินแดนอาณานิคมของอังกฤษในทวีปอเมริกา แต่เดิมคนอังกฤษกับคนฝรั่งเศสเกิดข้อขัดแย้งกันในการทำการค้าขนสัตว์ จนเกิดเป็นสงครามเรียกว่า “French and Indian War” ในระหว่าง ค.ศ. 1755 ถึง 1759 และลงนามในสัญญาสงบศึกที่กรุงปารีส เมื่อ ค.ศ. 1763 สงครามดังกล่าวทำให้รัฐบาลอังกฤษต้องเสียค่าใช้จ่ายในการทำสงครามเป็นจำนวนมาก อีกทั้งต้องมีค่าใช้จ่ายในการรักษาความสงบต่อไปอีก รัฐบาลอังกฤษต้องการให้ชาวอาณานิคมเป็นผู้ร่วมออกค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ โดยออกกฎหมายเก็บภาษี แต่ก็ถูกต่อต้านเรื่อยมา จนในที่สุดรัฐบาลอังกฤษได้ออกกฎหมายคือ “The Townsend Acts” ใน ค.ศ. 1767 เพื่อเก็บภาษีเกี่ยวกับเครื่องแก้ว กระดาษ ตะกั่วและใบชา และก็เกิดการต่อต้านอย่างรุนแรงที่เรียกว่า Boston Tea Party ขึ้น รัฐบาลอังกฤษได้ตอบโดยออกกฎหมายเพื่อลงโทษชาวอาณานิคม 4 ฉบับ ซึ่งชาวอาณานิคมเรียกกฎหมายเหล่านี้ว่า “The Intolerable Acts 1774” มีเนื้อหาที่ไม่เป็นธรรม เช่น ห้ามพลเมืองในรัฐแมสซาชูเซตส์ประชุมปรึกษาหารือในเรื่องการปกครองที่เดิมเรียกกันว่า Town Meeting และให้ปิดที่ทำการบอสตันไปจนกว่าจะชำระเงินค่าทดแทนตามราคาค่าเสียหายของใบชาในเหตุการณ์ Boston Tea Party จนครบถ้วน เป็นต้น

มลรัฐอาณานิคมต่าง ๆ ได้มีการเคลื่อนไหวและชุมนุมกันเรียกว่า First Continental Congress 1774 และมีความเห็นว่ากฎหมาย 13 ฉบับ ของอังกฤษที่ออกมานั้นละเมิดสิทธิของประชาชนชาวอาณานิคมซึ่งเป็นพลเมืองอังกฤษ เกิดความขัดแย้งจนในที่สุดรัฐบาลอังกฤษสั่งปิดเมืองท่าอาณานิคมทุกแห่ง การต่อสู้ขยายตัวรุนแรงมากขึ้นจนถึง 13 มลรัฐอาณานิคมตัดสินใจแยกตัวออกจากประเทศอังกฤษ โดยได้มอบให้ Thomas Jefferson ยกร่างคำประกาศอิสรภาพ และได้ประกาศ The Declaration of Independence ในวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ.1776 ในคำประกาศอิสรภาพได้ยืนยันถึงสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ไว้อย่างชัดเจน ในที่นี้จึงขอนำคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกามากล่าวไว้คือ

“เมื่อปรากฏว่ามีความจำเป็นที่ประชาชนชาติหนึ่งจำต้องเลิกความสัมพันธ์ทางการเมืองที่เคยมีกับประชาชนอีกชาติหนึ่ง เพื่อที่จะแยกทางเดินและเป็นอิสระเท่าเทียมกับชาติทั้งหลายในโลก ตามสิทธิในกฎธรรมชาติและกฎของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า ดังนั้น จึงจำต้องประกาศสาเหตุซึ่งทำให้ตัดสินใจประกาศเอกราช เพื่อให้มนุษย์ชาติทั้งหลายได้รับรู้

เราทั้งหลายเชื่อมั่นโดยปราศจากข้อสงสัยในความจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาโดยเท่าเทียมกัน และพระเจ้าผู้สร้างได้ให้สิทธิบางประการที่ไม่อาจลบล้างได้กับมนุษย์เหล่านี้ ซึ่งในบรรดาสิทธิเหล่านี้ มีสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และสิทธิในการแสวงหาความสุข รัฐบาลทั้งหลายตั้งขึ้นก็เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเหล่านี้ และอำนาจอันเป็นธรรมชาติของรัฐบาลทั้งหลายนั้น ก็มาจากความยินยอมของผู้ที่ได้ปกครองทุกครั้งในรูปแบบการปกครองใดก็ตาม กลับทำลายจุดมุ่งหมายดังกล่าวแล้วนี้ ประชาชนมีสิทธิที่จะเปลี่ยนรูปแบบการปกครองนั้น หรือทำลายเสีย แล้วสถาปนารูปแบบการปกครองใหม่ขึ้นตามหลักการและรูปแบบที่ประชาชนเห็นว่าเหมาะสมที่สุด ที่จะก่อให้เกิดความมั่นคงและผาสุกได้ ความรอบคอบได้สอนให้เราว่า รัฐบาลที่ตั้งขึ้นมาช้านานแล้วนั้น ไม่ควรถูกเปลี่ยนโดยเหตุเพียงเล็กน้อยหรือเหตุชั่วคราว และประสบการณ์ทั้งหลายที่มีมาทุกยุคได้แสดงให้เห็นว่ามนุษย์พร้อมที่จะอดทนและวางเฉยกับความชั่วร้ายที่ยอมรับได้ ดีกว่าที่จะทำลายรูปแบบการปกครองที่ตนเองคุ้นเคยมาช้านาน แต่เมื่อมีการใช้อำนาจเกินความเหมาะสมมีการแย่งอำนาจจากประชาชนไป และเกิดขึ้นต่อเนื่องสม่ำเสมอเป็นเวลาช้านาน โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันเพื่อให้ประชาชนตกอยู่ใต้อำนาจทรราชอันล้นพ้นนั้น จึงเป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชนที่จะปฏิเสธการปกครองนั้นเสีย และหันไปสู่ความมั่นคงใหม่ในอนาคตโดยการหามาตรการคุ้มครองป้องกันใหม่

โดยนัยนี้ เราผู้เป็นผู้แทนของสหรัฐอเมริกา ซึ่งรวมกันอยู่ในสภาองเกรสแห่งนี้ ขออ้างเอาพระเจ้าผู้เป็นเจ้าเป็นพยานแห่งความจริงใจของเรา และขอประกาศอย่างเป็นทางการในนาม และโดยอำนาจของประชาชนทั้งหลายของอาณานิคมนี้ว่า ตั้งแต่บัดนี้ต่อไป อาณานิคมที่มารวมกันนี้เป็นและมีสิทธิที่จะเป็นรัฐอิสระและเป็นเอกราชไม่จำต้องเชื่อฟังพระมหากษัตริย์แห่งบริเตนใหญ่อีกต่อไป

สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างอาณานิคมนี้ กับรัฐบริเตนใหญ่เป็นอันสงบลงโดยสิ้นเชิง และในฐานะที่เป็นรัฐอิสระและเอกราช รัฐเหล่านี้ย่อมมีอำนาจทำสงคราม ทำสนธิสัญญาสันติภาพ มีพันธมิตร ควบคุมการค้า และกระทำการทุกอย่างที่รัฐอิสระและเป็นเอกราชมีสิทธิที่จะทำ และด้วยความเชื่อมั่นโดยไม่มีข้อสงสัยในความคุ้มครองที่พระเป็นเจ้าให้แก่เรา เราทั้งหลายต่างร่วมใจกันสนับสนุนคำประกาศเอกราชนี้ ด้วยชีวิตทรัพย์สิน และด้วยสิ่งมีค่าที่สุดในชีวิตเราคือเกียรติศักดิ์” (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ 2537 : 59-60)

เมื่อพิจารณาถึงประเทศอิสราเอลของสหรัฐอเมริกาแล้ว จะเห็นได้ว่า มีการกล่าวอ้างถึงทั้งทฤษฎี กฎหมายธรรมชาติ และแนวคิดแบบเสรีนิยม ของ John Locke โดยในบางส่วนได้กล่าวอ้างว่าเนื้อกษัตริย์ยังมีกฎหมายธรรมชาติและมนุษย์ก็มีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายธรรมชาตินี้ ผู้ปกครองคนใดจะบังอาจล่วงละเมิดไม่ได้ ซึ่งหากมีการละเมิดสภาพบังคับก็คือสิทธิที่จะต่อต้านการกดขี่ซึ่ง John Locke กล่าวเอาไว้ว่า ประชาชนสามารถล้มล้างการปกครองได้ นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงอีกว่า รัฐบาลต้องมาจากความยินยอมของผู้อยู่ใต้ปกครอง และมีอยู่เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในสังคมนั้นเท่านั้น และประการสุดท้ายแนวความคิดในเรื่องความเสมอภาคของปัจเจกชนทุกคนปรากฏอย่างชัดเจนในคำประกาศฉบับนี้ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ 2537 : 60-61)

ภายหลังจากการประกาศอิสรภาพแล้ว มลรัฐต่างๆ ก็พากันประกาศใช้รัฐธรรมนูญของตน เช่น มลรัฐเวอร์จิเนีย ประกาศในปี ค.ศ.1776 มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ประกาศในปี ค.ศ. 1780 เป็นต้น รัฐธรรมนูญเหล่านี้ต่างได้รับรองและคุ้มครองถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญของมลรัฐเวอร์จิเนียนั้นได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า “โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นอิสระและไม่ได้อยู่ในบังคับบัญชาของผู้อื่น” นอกจากนี้รัฐธรรมนูญบางฉบับยังได้กำหนดให้มีองค์กรเพื่อทำหน้าที่พิจารณากฎหมายหรือการปฏิบัติของฝ่ายบริหารว่าขัดกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ด้วย

ต่อมาได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาขึ้น และได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 17 กันยายน 1787 ในอารัมภบทของรัฐธรรมนูญได้รับรองหลักการใน The Declaration of Independence และแสดงวัตถุประสงค์ไว้ด้วยว่า “เราประชาชนแห่งสหรัฐเพื่อที่จะจัดตั้งสหภาพที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อที่จะสถาปนาความยุติธรรม เพื่อที่จะประกันความสงบภายใน เพื่อที่จะทำให้นั่นคงซึ่งเสรีภาพที่ได้รับมาแก่ตัวของเราเองและชนชั้นหลัง จึงได้บัญญัติและสถาปนารัฐธรรมนูญฉบับนี้ไว้สำหรับสหรัฐอเมริกา...” ส่วนในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ได้มีการ

บัญญัติไว้มากนัก นับตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญในปี 1787 จนถึงปัจจุบันมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่สำเร็จอยู่ 26 หัวข้อ สำหรับการแก้ไขเพิ่มเติมที่เกี่ยวกับสิทธิของปัจเจกบุคคล มีการออกกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติม 10 ฉบับแรก ซึ่งถือว่าเป็นคำประกาศว่าด้วยสิทธิของสหพันธรัฐอเมริกา (มนตรี รูปสุวรรณ 2538: 111) ซึ่งพอสรุปข้อความที่สำคัญได้คือ

1. การประกันเสรีภาพในด้านต่างๆ เช่น ศาสนา การพูด การพิมพ์ การโฆษณา การชุมนุมโดยสงบ และการยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อรัฐบาล
2. การอนุญาตให้ประชาชนมีและถืออาวุธได้
3. กองทหารจะเข้าไปอยู่อาศัยในเคหสถานบ้านเรือนของราษฎรโดยที่เจ้าของมิได้ยินยอมไม่ได้
4. การตรวจค้นบุคคล เคหสถาน ทรัพย์สิน หรือเอกสารจะต้องมีหมายค้น
5. การพิจารณาคดีอาญาที่มีโทษหนัก เช่น ประหารชีวิต จะต้องผ่านคณะลูกขุน ความผิดอันเดียวกันจะมีการพิจารณาพิพากษาซ้ำอีกไม่ได้ บุคคลจะถูกบังคับให้การปรักปรำตนเองไม่ได้ การลงโทษบุคคล การจำกัดสิทธิจะต้องกระทำโดยกระบวนการของกฎหมาย ทรัพย์สินส่วนตัวถ้าจะนำไปใช้เพื่อสาธารณประโยชน์จะต้องมีการตอบแทนด้วยความเป็นธรรม
6. การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาจะต้องไม่ล่าช้า และต้องกระทำโดยเปิดเผย ณ ที่ที่ความผิดเกิดขึ้นโดยลูกขุนที่ไม่มีอคติ บุคคลจะต้องได้รับแจ้งให้ทราบถึงลักษณะและเหตุที่กล่าวหาและให้ประกัน จะต้องมีนายแก้ต่าง การสืบพยานจะต้องทำต่อหน้าผู้ต้องหา
7. การกำหนดค่าปรับและการประกันตัวจะสูงเกินควรไม่ได้ และห้ามการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย
8. จำกัดขอบเขตการใช้สิทธิมิให้ล่วงละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น
9. เลิกการมีทาสและการบังคับใช้โดยไม่สมัครใจ ยกเว้นเป็นการลงโทษตามกฎหมาย
10. ให้ความเสมอภาคของประชาชนอเมริกัน ซึ่งแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ ผิว (นพนธิ สุริยะ 2537: 44-45)

นอกจากนี้ยังมีฉบับที่ 13 (ค.ศ.1865) เกี่ยวกับการเลิกทาส ฉบับที่ 14 (ค.ศ.1868) เกี่ยวกับเงื่อนไขทางสิทธิของประชาชน และการขยายหลักประกันทางศาลภายใต้หลักที่ว่า “ทุกคนเท่าเทียมกันในการได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย” ส่วนการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิทธิ

พลเมือง มีดังต่อไปนี้คือ ฉบับที่ 15 (ค.ศ.1870) เกี่ยวกับการห้ามปฏิเสธการใช้สิทธิเลือกตั้ง เนื่องจากผิวหรือฐานะความเป็นทาสในอดีต ฉบับที่ 19 (ค.ศ.1920) เกี่ยวกับสิทธิเลือกตั้งของสตรีและฉบับที่สำคัญอีกฉบับหนึ่ง คือ ฉบับที่ 26 (ค.ศ.1971) เกี่ยวกับการลดอายุของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง จาก 21 ปี เป็น 18 ปี (มนตรี รูปสุวรรณ 2538: 111)

3.3 การปฏิวัติใหญ่ฝรั่งเศส 1789

ฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 18 พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้ทรงทำพินัยกรรมยกราชบัลลังก์ให้แก่พระเจ้าหลุยส์ที่ 15 ซึ่งใน ค.ศ.1715 ทรงมีพระชนม์เพียง 5 พรรษา ในช่วงแรกจึงต้องแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการในการบริหารประเทศแทนในตอนปลายสมัยของพระเจ้าหลุยส์ที่ 15 ระหว่าง ค.ศ. 1743-1774 ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เสื่อมลงเรื่อยๆ พระเจ้าหลุยส์ที่ 15 แม้ว่าจะทรงมีสติปัญญาเฉียบแหลมและรอบรู้ แต่ก็ไม่ทรงสนพระทัยที่จะบริหารราชการแผ่นดินขาดความเป็นผู้นำ ความขยันขันแข็งและความมั่นพระทัยในตัวพระองค์เอง นอกจากนี้ยังทรงใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยจนรัฐมีหนี้สินมากขึ้นเรื่อยๆ เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินรุนแรงขึ้นและก่อให้เกิดความอยุติธรรมในด้านการเก็บภาษี ขณะเดียวกันได้นำประเทศเข้าไปพัวพันในสงครามครั้งแล้วครั้งเล่า ทำให้เสียค่าใช้จ่ายเป็นอันมาก ในที่สุดพระองค์เสด็จสวรรคตใน ค.ศ.1774 โดยทิ้งหนี้สินจำนวนมหาศาลไว้พร้อมกับท้องพระคลังที่ว่างเปล่าเท่านั้น (เอี่ยม ฉายางาม 2521: 98-107)

ต่อมาพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ทรงสนพระทัยแต่เรื่องการค้าสัตว์ และทรงปล่อยพระองค์ให้อยู่ภายใต้อิทธิพลของพระมเหสี คือพระนางมารี-อองตัวแน็ต ซึ่งทรงเอาแต่พระทัยของพระนางเอง ฝรั่งเศสต้องเผชิญกับปัญหาทางการคลังอีกเมื่อฝรั่งเศสได้เข้าไปพัวพันในสงครามการต่อสู้เพื่ออิสรภาพของอเมริกา นอกจากนี้ได้มีนักปรัชญาเผยแพร่แนวความคิดต่างๆ อันส่งผลให้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เสื่อมถอยลงตามลำดับ (เอี่ยม ฉายางาม 2521: 116-118) คือ

- มองเตสกีเออ (Montesquieu) ได้เขียนหนังสือชื่อ "L'Esprit des Lois" ซึ่งพิมพ์ใน ค.ศ.1748 เขาเห็นว่าควรมีสถาบันอื่นๆ มาจำกัดการใช้อำนาจของกษัตริย์ และการใช้เสรีภาพของประชาชนไม่ให้เกินขอบเขตอันควร ควรจะมีการแบ่งอำนาจออกเป็น 3 ฝ่าย คือ อำนาจอธิบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการระบอบการปกครองที่ดีที่สุดนั้นคือ ระบอบที่มีสภามาควบคุมการใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์ โดยให้ชนชั้นขุนนางและชนชั้นศาลเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกของสภา
- วอลแตร์ (Voltaire) เป็นนักปรัชญาที่ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิ เสรีภาพ และความยุติธรรมแก่ประชาชน เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เป็นต้น

- จัง จากส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) นับว่าเป็นผู้มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น ๆ มาก ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวที่มีชื่อเสียงที่ว่า “มนุษย์เกิดมาอิสระ” และจากหนังสือชื่อ “Contrat Social” ซึ่งพิมพ์ใน ค.ศ. 1762 รูสโซมีแนวความคิดว่า “ทุกคนมีความเสมอภาคกันและต่างก็มีสิทธิเลือกผู้แทนราษฎรอย่างเท่าเทียมกัน” ในสัญญาประชาคมมนุษย์มีเจตนารมณ์ร่วมกันในการตัดสินใจที่จะอยู่ภายใต้สังคมที่ตกลงกันโดยมีความเชื่อมั่น แต่แต่ละบุคคลสามารถกระทำในสิ่งที่ตนเองเลือกและเชื่อในสิ่งที่ตนเองเชื่อ บุคคลทุกคนต้องเป็นอิสระ สำหรับรูสโซการที่จะไม่เกิดความขัดแย้งกันระหว่างอำนาจรัฐกับเสรีภาพนั้น มนุษย์จะต้องผูกพันเป็นส่วนร่วมด้วยกับทุกสิ่งโดยไม่ยึดติดว่าสิ่งใดเป็นของตน ในเงื่อนไขดังกล่าวมนุษย์จะรู้สึกว่าจะมีความเท่าเทียมกันในสังคมเสมือนเช่นในสภาวะตามธรรมชาติ ไม่มีผู้ใดจะเรียกร้องต่อผู้อื่นตามที่ตนต้องการแต่ฝ่ายเดียวได้ ความเสมอภาคจึงก่อให้เกิดเสรีภาพ การคุ้มครองเสรีภาพตามสภาวะธรรมชาติของมนุษย์และจุดประสงค์ที่ต้องการของสังคมนั้นคือแนวความคิดที่ว่า กฎหมายอันเกิดจากเจตนารมณ์ร่วมกันจะต้องไม่ตกเป็นเครื่องมือที่ถูกใช้ในการกดขี่ข่มเหง แนวคิดดังกล่าวได้ครอบงำแนวคิดของพวกเขาเสรีนิยม

ต่อมาเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 1776 ได้มีการประกาศคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา ซึ่งในคำประกาศได้มีการกล่าวอ้างถึงทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติและแนวคิดแบบเสรีนิยมของ John Locke และกล่าวว่ารัฐบาลต้องมาจากความยินยอมของผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง และมีอยู่เพื่อคุ้มครองเสรีภาพของมนุษย์ในสังคมนั้น นอกจากนี้ ลักษณะการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมของฝรั่งเศส มิได้เป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ระบบการปกครองที่ใช้อยู่หรือที่เรียกว่าระบบแบบเก่า (Ancien Regime) จึงเป็นการปกครองที่มีความสลับซับซ้อนและยุ่งเหยิงมาก ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ก่อให้เกิดปัญหาการบริหารบ้านเมือง ปัญหาในกระบวนการยุติธรรม ปัญหาในเรื่องการจัดเก็บภาษีที่ไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ประกอบกันทำให้ประชาชนชาวฝรั่งเศสลุกขึ้นก่อการปฏิวัติใหญ่ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1789 โดยเข้าทำลายคุก BASTILLE ซึ่งกักขังนักโทษการเมือง และได้มีการจับกุมกษัตริย์ ราชีนี ขุนนาง มาประหารชีวิตเป็นจำนวนมาก ต่อมาเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 สมัชชาแห่งชาติได้ประกาศใช้ “ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง” (Declaration des Droits de l’Homme et du Citoyen) ซึ่งมีคำอารัมภบทว่า

“บรรดาผู้แทนของประชาชนชาวฝรั่งเศสซึ่งประกอบเป็นสมัชชาแห่งชาติได้พิจารณาเห็นว่า ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความหลงลืม ความไม่นำพาต่อสิทธิของมนุษย์เป็นต้นเหตุนำมาซึ่งภัยพิบัติแก่ประชาชน และความเหลวไหลของรัฐบาล จึงพร้อมกันให้ประกาศเป็นปฏิญญาโดย

ชัดแจ้งแสดงถึงสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์อันศักดิ์สิทธิ์และไม่อาจโอนให้แก่กันได้ เพื่อให้
ปฏิญญานี้ซึ่งปรากฏอยู่ต่อหน้าบรรดาสมาชิกของสังคมนั้น จักได้เตือนให้ทุกคนคำนึงถึงสิทธิ
และหน้าที่ของตนอยู่ทุกเมื่อ เพื่อให้การกระทำของอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อันเป็นไป
ตามความมุ่งหมายของการจัดการปกครองบ้านเมือง ซึ่งแต่นี้สืบไปจะมีมูลฐานอยู่บนหลักการ
ธรรมดาและไม่อาจจะคัดค้านได้นั้น มุ่งไปในทางที่จะผดุงรักษาไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญ และความเจริญสุข
ของประชาชน

ฉะนั้น สมัชชาแห่งชาติจึงรับรู้และขอประกาศสิทธิต่อไปนี้ของมนุษย์และพลเมืองต่อหน้า
และภายใต้ความพิทักษ์ของพระเจ้า^๑

เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาของปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง^(๑) แล้วจะเห็นได้
ว่ามีสาระสำคัญต่าง ๆ ที่จะแยกกล่าวถึงเป็นส่วน ๆ คือ

1. วัตถุประสงค์

เมื่อพิจารณาเนื้อหาของปฏิญญาแล้วจะเห็นได้ว่า ปฏิญญานี้ได้ล้มล้างระบบการเมือง
และสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของอภิสิทธิ์ชนในยุคนั้น (Braibant, Guy
and Marcon, Gerard 1990 : 14) และได้กำหนดโครงสร้างของสังคมใหม่ไว้แทนตามหลักการ
ของเจตนารมณ์แห่งชาติ

โดยปรัชญาและหลักการของปฏิญญา จะเห็นได้จากมาตรา 1 ที่กำหนดว่า “มนุษย์ทุก
คนเกิดมาและดำรงอยู่อย่างมีอิสระและเสมอภาคกันในสิทธิการแบ่งแยกทางสังคมจะกระทำได้อีก
แต่เพื่อประโยชน์ร่วมกัน” และมาตรา 2 กำหนดไว้ว่า “วัตถุประสงค์ของสังคมการเมือง
ทุกสังคมย่อมเป็นไปเพื่อการคุ้มครองรักษาสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งไม่มีอายุความของมนุษย์ สิทธิ
เหล่านี้ได้แก่ เสรีภาพ กรรมสิทธิ์ ความมั่นคงปลอดภัย และการต่อต้านการกดขี่ข่มเหง” มาตรา
2 นี้ยืนยันถึงวัตถุประสงค์ของสังคมการเมืองที่จะไม่มีการควบคุมบังคับบุคคลในสังคมให้อยู่
ภายใต้อำนาจ แต่อย่างไรก็ดีวัตถุประสงค์ดังกล่าวอาจกลายเป็นสิ่งที่กดขี่ข่มเหงประชาชนก็ได้
แต่ในทางตรงกันข้ามก็อาจเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้เพื่อทำให้เกิดความผาสุกขึ้นก็ได้เช่นกัน
เหมือนดังเช่นที่กล่าวไว้ในคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกาที่ว่า “เราทั้งหลายเชื่อมั่นโดย
ปราศจากข้อสงสัยในความจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาโดยเท่าเทียมกันและพระเจ้าผู้สร้างได้ให้
สิทธิบางประการที่ไม่อาจลบล้างได้กับมนุษย์เหล่านี้ ซึ่งในบรรดาสิทธิเหล่านี้มีสิทธิในชีวิต เสรีภาพ
และสิทธิในการแสวงหาความสุข รัฐบาลทั้งหลายตั้งขึ้นก็เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเหล่านี้”

^๑ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 ในภาคผนวก ก.

แต่จุดมุ่งหมายของสังคมนั้นชัดเจนว่าไม่ใช่จะเป็นเพียงแค่เครื่องมือที่มนุษย์นำมาใช้โดยทั่วๆ ไปเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการสงวนไว้ซึ่งสิทธิต่างๆ สังคมจะต้องให้บริการต่อเสรีภาพ

2. โครงสร้างของสังคม

โครงสร้างของสังคมย่อมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์หรือความต้องการของสังคมในสังคมนั้น มนุษย์จะหมดสิ้นซึ่งความเป็นอิสระถ้าบุคคลหนึ่งต้องตกอยู่ภายใต้การกดขี่ข่มเหงของบุคคลอื่น อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจที่จะทำสิ่งใด ๆ ได้ จึงดูเป็นนามธรรมที่ทุก ๆ คนมีความเท่าเทียมกันภายใต้ภาวะการณ์ดังกล่าวก็คือ “ความเป็นชาติ” การเชื่อใน “ชาติ” จึงไม่ใช่เป็นการเชื่อในบุคคลหนึ่งบุคคลใด

หลักของอำนาจอธิปไตยได้กำหนดไว้ในมาตรา 3 ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ องค์กรใดหรือบุคคลใดหาอาจใช้อำนาจซึ่งไม่ได้มีที่มาโดยชัดแจ้งจากอำนาจอธิปไตยนั้นได้ไม่ มาตรา 3 ได้รับการยืนยันจากมาตรา 6 ที่ว่า พลเมืองทุกคนมีสิทธิแสดงออกซึ่งเจตนาร่วมกันโดยการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยผ่านผู้แทนของตน จะเห็นได้ว่าเป็นการแสดงออกถึงความต้องการรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งเป็นที่ต้องการของประชาชนในขณะนั้น โดยการยอมรับในหลักการเรื่องผู้แทนของประชาชนผ่านการเลือกตั้ง และเป็นนักการเมืองที่มีแนวความคิดทางการเมืองที่หลากหลาย นับได้ว่าเป็นการยอมรับแนวความคิดของ Rousseau ในการใช้ความหมายที่เป็นนามธรรมของ “ชาติ” และความพอดีของตัวแทนที่อยู่ระหว่างพลเมืองกับรูปแบบของเจตนารมณ์ร่วมกัน (Rivero, Jean 1974 : 70)

ภายใน “ชาติ” นั้นก็จะต้องมี “อำนาจ” ที่มีรูปแบบที่ชัดเจนและอยู่ในรูปแบบของสถาบัน แต่ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตามต่างก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกันก็คือการเคารพต่อเสรีภาพ มาตราสำคัญในปฏิญญาฯ คือมาตรา 16 ได้ชี้หลักการแบ่งแยกอำนาจของมองเตสกีเออมาใช้ ซึ่งถือว่าเป็นหลักการสำคัญที่ใช้คุ้มครองเสรีภาพจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของเจ้าหน้าที่หรือผู้มิบารมีทั้งหลาย โดยกำหนดไว้ว่า “สังคมใดไม่มีการให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพหรือไม่มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย จะถือว่ามิรัฐธรรมนูญไม่ได้” แต่ขณะเดียวกัน “ชาติ” จะต้องได้รับความร่วมมือช่วยเหลือด้วยความยินยอมจากพลเมืองด้วย ทั้งนี้จะเห็นได้จากมาตรา 13 ที่พลเมืองทุกคนจะต้องแบ่งสรรตามกำลังความสามารถในการร่วมกันชำระภาษีซึ่งจำเป็นเพื่อบำรุงกองกำลังสาธารณะและเป็นค่าใช้จ่ายของราชการ โดยพลเมืองจะมีส่วนร่วมในการกำหนดความจำเป็นที่ต้องมีภาษีอากรประเภทใด กำหนดจำนวนภาษี ฐานภาษี การชำระ และอื่นๆ ด้วยตนเองหรือโดยผ่านผู้แทนราษฎร (มาตรา 14) ในส่วนของเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องคำนึงถึงการใช้อำนาจด้วย เพราะมาตรา 15 กำหนดว่า “สังคมย่อมมีสิทธิให้ข้าราชการรายงานการบริหารราชการได้”

กองกำลังของรัฐจะเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนสามารถพิสูจน์ตนเองได้ก็ต่อเมื่อมีการให้การรับประกันต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเป็นประโยชน์ต่อพลเมืองทุกคน อำนาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยน ทั้งนี้ไม่ใช่แต่เพียงเรื่องของประสิทธิภาพ แต่จะต้องไม่ให้เกิดการกดขี่ข่มเหงด้วยความไม่เป็นธรรมที่จะทำให้การคุ้มครองเสรีภาพต่าง ๆ ถดถอยไปจากที่เป็นอยู่

3. เสรีภาพ

ปฏิญญายืนยันว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาและดำรงอยู่อย่างมีอิสระและเสมอภาคกันในสิทธิ แต่การดำรงอยู่อย่างมีอิสระและเสมอภาคกันในสิทธินั้นได้กำหนดไว้ในมาตรา 2 ว่า “วัตถุประสงค์ของสังคมการเมืองทุกสังคมย่อมเป็นไปเพื่อการคุ้มครองรักษาสิทธิตามธรรมชาติ” จะเห็นได้ว่ารัฐจะต้องคุ้มครองรักษาสิทธิตามธรรมชาติของพลเมือง สำหรับสิทธิตามธรรมชาติคืออะไร มาตรา 2 ได้กำหนดขอบเขตไว้ว่า ได้แก่ เสรีภาพ กรรมสิทธิ์ ความมั่นคงปลอดภัย และการต่อต้านการกดขี่ข่มเหง

เสรีภาพเป็นสิทธิตามธรรมชาติประการแรกของปฏิญญาที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ก็เป็นเรื่องกรรมสิทธิ์ที่มาตรา 17 กำหนดให้กรรมสิทธิ์เป็นสิทธิของบุคคลที่ไม่อาจละเมิดได้ แต่ก็มีข้อยกเว้นที่จะทำได้ถ้าเป็นความจำเป็นสาธารณะซึ่งจะต้องดำเนินการโดยทางกฎหมายและมีการชดเชยค่าทดแทนที่เป็นธรรมด้วย เรื่องต่อมาคือความมั่นคงปลอดภัย หมายความว่าถึงการคุ้มครองทางกฎหมายต่อการใช้อำนาจโดยอำเภอใจ ในเรื่องนี้มาตรา 6 กำหนดว่า “กฎหมายคือเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชน” และ “กฎหมายต้องเป็นสิ่งที่เหมือนกันสำหรับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองหรือลงโทษ พลเมืองทุกคนย่อมเสมอภาคเท่าเทียมกันตามกฎหมาย” นอกจากนี้กฎหมายจะต้องมีความเป็นธรรมคือ การกล่าวหา จับกุมหรือคุมขังจะต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้นและเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ (มาตรา 7) บุคคลจะได้รับโทษทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันฝ่าฝืนกฎหมายที่ตราขึ้นและประกาศใช้ก่อนการกระทำความผิด (มาตรา 8) และที่สำคัญอย่างยิ่งคือบุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการประกาศว่ามีความผิด (มาตรา 9) และเรื่องสุดท้ายที่กำหนดไว้ในมาตรา 2 คือ การต่อต้านการกดขี่ข่มเหง หมายความว่าสิทธิที่บุคคลใดสามารถที่จะไม่เชื่อฟังผู้มีอำนาจเมื่อผู้มีอำนาจใช้อำนาจตามอำเภอใจโดยกดขี่ข่มเหงแทนที่จะปกป้องคุ้มครองพลเมือง มนุษย์ทุกคนเกิดมาและดำรงอยู่อย่างมีอิสระและเสมอภาคกันในสิทธิ มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพที่จะกระทำการใดก็ได้ที่ไม่เป็นการรบกวนผู้อื่น บ้านเมืองจะต้องมีกฎหมายให้การคุ้มครองที่เป็นธรรม ถ้าสังคมมีการกระทำที่ไม่เป็นธรรมรัฐก็ต้องให้การคุ้มครองป้องกันสิทธิทั้งหลายของมนุษย์และพลเมือง โดยการกระทำที่เป็นประโยชน์แก่ทุกคน (มาตรา 12) ภายใต้อำนาจของอำนาจอธิปไตยที่เป็นของชาติ ซึ่งบุคคลใดหรือองค์กรใดจะใช้อำนาจซึ่งไม่ได้มีที่มาโดยชัดแจ้งจากอำนาจอธิปไตยไม่ได้ (มาตรา 3)

เสรีภาพมีมูลเหตุมาจากธรรมชาติที่ว่า “มนุษย์เกิดมาอิสระเสรี การกำหนดขึ้นยันถึงเสรีภาพจึงเป็นเรื่องสำคัญ คำนิยามของเสรีภาพได้กำหนดไว้ในมาตรา 4 ว่า “เสรีภาพคือความสามารถที่จะกระทำการใดก็ได้ที่ไม่เป็นการรบกวนผู้อื่น” เสรีภาพนี้เป็นเสรีภาพที่ให้การคุ้มครองต่อสิทธิของบุคคลอื่นด้วย คือจะต้องไม่เป็นการรบกวนผู้อื่น และเมื่อพิจารณามาตรา 5 ประกอบด้วยจะเห็นว่าเสรีภาพมีความหมายกว้างมาก ทั้งนี้เพราะมาตรา 5 กำหนดไว้ว่า “สิ่งใดที่ไม่มีกฎหมายห้าม ใครจะมาห้ามไม่ให้ทำย่อมไม่ได้” กรณีดังกล่าวนับได้ว่าเป็นหลักการพื้นฐานของสังคมเสรีนิยม มนุษย์แต่ละคนมีสิทธิที่จะคิดทำสิ่งต่างๆ ที่เหมาะสมแก่ตนและกระทำการต่างๆ ได้ถ้าไม่ใช่เป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ดีก็เป็นกร่างายที่จะมีการใช้เสรีภาพซึ่งจะเป็นการรบกวนบุคคลอื่น ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดให้ชัดเจนว่าอย่างไรเป็นการรบกวนบุคคลอื่นซึ่งสามารถทำได้โดยกำหนดเป็นกฎหมายลูกต่อไป

เมื่อเสรีภาพมีความหมายที่กว้างขวางครอบคลุมการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ในทุกๆ ด้าน ปฏิญญาฯ จึงได้กำหนดไว้ถึงเสรีภาพบางประการ ทั้งนี้เสมือนเป็นการอธิบายให้เห็นถึงหลักการทั่วไปของเสรีภาพตามที่ได้กล่าวมา เสรีภาพต่างๆ ที่กำหนดไว้ในปฏิญญาฯ จึงควมมีเนื้อหาไม่มากนัก อาทิ : เสรีภาพที่เป็นความมั่นคงปลอดภัย (มาตรา 7, 8, 9) เสรีภาพทางความคิด (มาตรา 10) เสรีภาพในการติดต่อสื่อสารทางความคิด (มาตรา 11) จะเห็นได้ว่าเสรีภาพต่างๆ นั้นเป็นเสรีภาพที่ได้รับการประกันตามมาตรา 5 ซึ่งมีลักษณะโดยทั่วๆ ไป แต่เสรีภาพในแต่ละกรณีจะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป เสรีภาพบางประการจะต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ

4. ความเสมอภาค

ในปฏิญญาฯ ความเสมอภาคถูกกำหนดไว้เป็นเสมือนคำนิยามที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์และสิทธิธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์แต่ไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง มาตรา 1 ได้กำหนดว่า “มนุษย์ทุกคนเกิดมา และดำรงอยู่อย่างมีอิสระและเสมอภาคกันในสิทธิ” การยืนยันในมาตรา 1 นี้ส่งผลให้ความไม่เสมอภาคกันที่เป็นมรดกตกทอดกันมาในทางสังคมถูกยกเลิกไป นอกจากนี้ มาตรา 6 กำหนดว่าพลเมืองทุกคนย่อมเสมอภาคเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ตลอดจนฐานะและตำแหน่งหน้าที่การงาน และมาตรา 13 กำหนดว่าการชำระภาษีต้องแบ่งสรรไประหว่างพลเมืองทุกคนตามความสามารถ การมีอภิสิทธิ์ได้ถูกยกเลิกไป กฎหมายควรจะเหมือนกันหมดสำหรับทุกๆ คน (มาตรา 6) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ระบบเก่า (L’Ancien Regime) ในประเทศฝรั่งเศสที่มีการสืบทอดกันมา และความไม่เสมอภาคกันที่ติดอยู่กับสถานการณ์ได้สิ้นสุดลง

นอกเหนือจากที่มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนในแต่ละมาตราตามที่กล่าวแล้ว แนวความคิดของความเสมอภาคยังพบเห็นได้ในเนื้อหาโดยทั่วๆ ไปอีกด้วย เช่น มาตรา 4 กำหนดไว้ถึง

เสรีภาพที่จะกระทำการใดก็ได้ที่ไม่เป็นการรบกวนผู้อื่น มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า พลเมืองทุกคน มีสิทธิออกกฎหมายโดยตนเองเข้ามีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยผ่านผู้แทน เป็นต้น สิทธิต่างๆ นี้ ล้วนเป็นประโยชน์ต่อพลเมืองทุกคน

แต่ลักษณะของความเสมอภาคที่รับรองนั้นมีขอบเขตที่ไม่กว้างนัก กล่าวคือ ความเสมอภาคตามธรรมชาติได้ถูกจำกัดให้อยู่ภายใต้ข้อกฎหมายที่กำหนดขึ้น จึงเห็นได้ว่าความเสมอภาคในปฏิญาฯ ไม่อาจนำมาใช้ปฏิบัติในเหตุการณ์ที่เป็นจริงได้ในทุกกรณี ทั้งนี้เพราะความไม่เสมอภาคที่เป็นจริงในสังคมนั้นไม่ได้อยู่ในลักษณะเดียวกับทางธรรมชาติที่ให้ความสำคัญต่อความไม่เสมอภาคในด้านความสามารถคุณธรรมและปัญญา แต่อย่างไรก็ดีในอีกด้านหนึ่งการมีกฎหมายที่เสมอภาคกันก็จะทำให้เกิดความเสมอภาคกันได้มากขึ้น ที่แต่ละบุคคลจะสามารถเข้าถึงเสรีภาพได้แม้จะอยู่ในสภาวะการณที่แตกต่างกัน สำหรับการกำหนดในมาตรา 17 ที่ให้บุคคลมีกรรมสิทธิ์อันเป็นสิทธิอันจะละเมิดมิได้นั้นแม้จะเป็นการให้ความเสมอภาคกันแก่พลเมืองก็ตามแต่ก็มีการต่อต้านต่างๆ จากผู้ที่มีผลประโยชน์อยู่ แนวความคิดในปฏิญาฯ นั้นยังไม่สามารถทำให้ความเสมอภาคกันในทางกฎหมายไปสู่ความเสมอภาคกันในชีวิตจริงได้

5. กฎหมาย

ในปฏิญาฯ นั้นกฎหมายจะเป็นเสมือนตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเสรีภาพกับสังคมการเมือง มีการกำหนดถึงเรื่องกฎหมายไว้มากมาย อาทิ การใช้สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ แต่ละคนจะมีก็แต่เพียงข้อจำกัดเฉพาะ ซึ่งข้อจำกัดเช่นนี้จะกำหนดขึ้นได้ก็แต่โดยบทกฎหมายเท่านั้น (มาตรา 4) กฎหมายมีสิทธิที่จะห้ามเฉพาะการกระทำที่รบกวนสังคมเท่านั้น (มาตรา 5) กฎหมายคือเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชน กฎหมายต้องเป็นสิ่งที่เหมือนกันสำหรับทุกคน พลเมืองทุกคนย่อมเสมอภาคเท่าเทียมกันตามกฎหมาย (มาตรา 6) บุคคลอาจถูกกล่าวหา จับกุมหรือคุมขังในกรณีที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น (มาตรา 7) กฎหมายอาจกำหนดโทษทางอาญาได้ก็แต่เฉพาะเท่าที่จำเป็นอย่างขึงโดยชัดแจ้งเท่านั้น (มาตรา 8) บุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ การใช้กำลังโดยไม่จำเป็นเพื่อให้ได้ตัวบุคคลนั้นมาย่อมมีความผิดต้องรับโทษตามกฎหมาย (มาตรา 9) บุคคลมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นถ้าไม่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยที่กำหนดโดยกฎหมาย (มาตรา 10) พลเมืองมีสิทธิในการติดต่อสื่อสารกันทางความคิดและความเห็น เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายกำหนดว่าสิ่งนั้นเป็นการใช้สิทธิโดยมิชอบ (มาตรา 11) โดยรวมแล้วจะเห็นว่ากฎหมายเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อให้มีการเคารพในสิทธิมนุษยชนในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

แต่อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นได้ว่าในปฏิญาฯ นั้นมิใช่จะมีแต่ความเชื่อมั่นในกฎหมายแต่เพียงด้านเดียว ทั้งนี้เพราะการกำหนดไว้แต่เพียงให้มีกฎหมายคงจะไม่เพียงพอ

ที่จะทำให้เกิดการเคารพในสิทธิมนุษยชนได้อย่างสมบูรณ์ ในอีกด้านหนึ่งจึงมีการกำหนดให้สิทธิที่จะทำการป้องกันต่อการกระทำที่จะเป็นพิษภัยต่อสังคมได้ โดยกฎหมายอาจกำหนดโทษได้เท่าที่จำเป็นอย่างยิ่งโดยชัดแจ้งแล้วเท่านั้น (มาตรา 5, 8)

ปฏิญญาฯ นี้ได้กำหนดโครงสร้างของสังคมที่เป็นเสรีนิยมปัจเจกชนนิยม และที่เป็นการแข่งขันกัน ที่แต่ละบุคคลจะมีโอกาสจากพื้นฐานสิทธิที่เหมือนกัน แต่ไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล จึงเห็นได้ว่าเป็นการให้สิทธิและเสรีภาพในทางทฤษฎีอย่างกว้าง แต่ไม่ได้ก่อให้เกิดโอกาสที่เสมอเหมือนกันในทางปฏิบัติ (สมชาย กษิติประดิษฐ์ 2544 : 224 - 229)

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองเป็นเอกสารทางสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ ที่มีการกล่าวอ้างถึง ทั้งในด้านการเผยแพร่การศึกษา และการกล่าวอ้างถึงเพื่อเป็นเหตุผลสนับสนุนในการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน

